

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС

**Навчальний посібник
для підготовки до іспиту**

Харків
«Право»
2017

УДК 343.1(075)
ББК 67.9(4УКР)311
К82

Колектив авторів:

О. В. Капліна, М. О. Карпенко, В. І. Маринів,
В. М. Трофименко, А. Р. Туманянц, О. Г. Шило

Кримінальний процес : навч. посіб. для підгот. до іспиту / О. В. Капліна, М. О. Карпенко, В. І. Маринів та ін. – Х. : Право, 2017. – 288 с.

ISBN 978-966-937-113-3

Посібник містить зразковий перелік питань, що виносяться на іспит з навчального курсу «Кримінальний процес», короткий виклад відповідей на них з урахуванням чинного законодавства України станом на 1 січня 2017 р.

Мета посібника, який пропонується студентам, полягає у наданні методичної допомоги в отриманні знань з навчального курсу кримінального процесу, орієнтуванні в кримінальному процесуальному законодавстві України та навчальному матеріалі, успішному складанні іспиту з кримінального процесу як підсумкового контролю знань студентів.

Для студентів усіх форм навчання, які готуються до складання іспиту, а також студентів, курсантів, слухачів юридичних навчальних закладів, які складають курсові іспити.

УДК 343.1(075)
ББК 67.9(4УКР)311

© Капліна О. В., Карпенко М. О.,
Маринів В. І. та ін., 2017

© Оформлення. Видавництво
«Право», 2017

ISBN 978-966-937-113-3

1. Поняття та сутність кримінального процесу, його завдання і роль у державному механізмі запобігання злочинності та охороні прав особи

Поняття «кримінальний процес» використовується у кількох значеннях: 1) як особливий вид державної діяльності; 2) як окрема галузь права, тобто сукупність правових норм, які регулюють кримінальну процесуальну діяльність; 3) як галузь юридичної науки, яка становить систему понять, уявлень, поглядів та ідей, що розкривають сутність кримінального процесу, закономірності його виникнення та розвитку; 4) як навчальна дисципліна.

Кримінальний процес – це врегульована нормами кримінального процесуального законодавства діяльність сторін, суду та інших учасників кримінального провадження, спрямована на вирішення його завдань.

Кримінальний процес є видом державної діяльності. Саме держава через спеціально створені нею органи здійснює протидію злочинності, охороняє від злочинних посягань конституційний лад, соціально-економічні, політичні й особисті права та свободи людини, права та законні інтереси юридичних осіб.

Кримінальну процесуальну діяльність можуть здійснювати лише ті державні органи та їх посадові особи, які на це уповноважені законом: суд, суддя, слідчий суддя, прокурор, керівник органу досудового розслідування, слідчий, оперативні підрозділи.

Завдання кримінального судочинства сформульовано у ст. 2 КПК. До них належать: 1) захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень; 2) охорона прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження; 3) забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура.

підсумкового рішення. У судовому розгляді найбільш повно та послідовно реалізуються всі засади кримінального провадження.

Провадження в апеляційній інстанції – діяльність апеляційного суду, що відбувається у разі подання апеляції прокурором, підозрюваним, обвинуваченим, захисником або іншим визначеним КПК учасником кримінального провадження на вирок і ухвали суду першої інстанції.

Провадження в касаційній інстанції – це діяльність суду касаційної інстанції, що відбувається у разі подання касаційної скарги за-судженим, виправданим, захисником, потерпілим, прокурором або іншим визначеним КПК учасником кримінального провадження на вирок і ухвали суду першої та апеляційної інстанцій. Судом касаційної інстанції є Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних та кримінальних справ.

Стадія виконання судового рішення має завдання звернення до виконання вироку та ухвали суду з моменту набрання ними законної сили. На цій стадії вирішуються питання, які виникли під час звернення їх до виконання, а також які виникли в процесі виконання (дострокове звільнення, зміна режиму відбуття покарання, дострокове зняття судимості тощо).

Провадження у Верховному Суді України здійснюється в наступних випадках: 1) неоднакове застосування судом касаційної інстанції однієї і тієї самої норми права, передбаченої законом України про кримінальну відповідальність, у подібних правовідносинах, що зумовило ухвалення різних за змістом судових рішень (крім питань неоднакового застосування санкцій кримінально-правових норм, звільнення від кримінальної відповідальності чи покарання); 2) неоднакове застосування судом касаційної інстанції однієї і тієї самої норми права, передбаченої цим Кодексом, що зумовило ухвалення різних за змістом судових рішень; 3) невідповідність судового рішення суду касаційної інстанції висновку щодо застосування норм права, викладеному в постанові Верховного Суду України; 4) встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом.

Провадження за нововиявленими обставинами – це стадія кримінального процесу, в якій переглядаються судові рішення, що набрали законної сили у зв'язку з нововиявленими обставинами.

Система кримінального процесу також включає: 1) особливі порядки у суді першої інстанції: а) спрощене провадження щодо кримінальних проступків; б) провадження в суді присяжних; 2) особливі порядки кримінального провадження: а) кримінальні провадження на підставі угод; б) у формі приватного обвинувачення; в) щодо окремої категорії осіб; г) щодо неповнолітніх; г) щодо застосування примусових заходів медичного характеру; д) яке містить відомості, що становлять державну таємницю; е) на території дипломатичних представництв, консульських установ України, на повітряному, морському чи річковому судні, що перебуває за межами України під прапором або з розпізнавальним знаком України, якщо це судно приписано до порту, розташованому в Україні.

===== 7. **Поняття кримінальних процесуальних функцій. Функції обвинувачення, захисту, судового контролю та правосуддя. Суб'єкти, які їх здійснюють**

Кримінальні процесуальні функції – це виражені у законі основні напрямки процесуальної діяльності, що здійснюються з метою реалізації завдань кримінального провадження суб'єктами, уповноваженими на ведення процесу або наділеними правами для активної участі у кримінальному провадженні для захисту своїх прав та законних інтересів.

До основних кримінальних процесуальних функцій відносять: обвинувачення, захист і вирішення справи (правосуддя).

До кола кримінальних процесуальних функцій, окрім основних, відносять і функцію досудового розслідування, судового контролю, нагляд у формі процесуального керівництва за додержанням законів органами, які здійснюють досудове розслідування, а також за виконанням судових рішень у кримінальному судочинстві, підтримання цивільного позову, заперечення проти цивільного позову.

Відповідно до ч. 3 ст. 22 КПК під час кримінального провадження функції обвинувачення, захисту та правосуддя не можуть покладатися на один і той самий орган чи службову особу.

може призвести до розголошення таємниці, що охороняється законом; 5) необхідності забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні. Таке рішення постановляється в підготовчому судовому засіданні (п. 2 ч. 2 ст. 315 КПК). При цьому передбачений законом перелік виняткових випадків є вичерпним і розширювальному тлумаченню не підлягає.

Особисті записи, листи, зміст особистих телефонних розмов, поштових, телеграфних повідомлень та іншої кореспонденції можуть бути оголошені у відкритому судовому засіданні, крім випадків коли слідчий суддя, суд ухвалить рішення про їх дослідження у закритому судовому засіданні для запобігання розголошенню відомостей про особисте та сімейне життя чи обставин, які принижують гідність особи (п. 3 ч. 2 ст. 27 КПК).

Кримінальне провадження у закритому судовому засіданні суд здійснює з додержанням правил судочинства, передбачених КПК.

З метою усунення можливого негативного ефекту судового процесу на малолітніх та неповнолітніх, а також створення найбільш сприятливих умов для одержання від них правдивих показань, суд має право своєю ухвалою тимчасово видалити неповнолітнього обвинуваченого із залу судового засідання на час дослідження обставин, що можуть негативно вплинути на нього (ч. 1 ст. 495 КПК).

Під час судового розгляду забезпечується повне фіксування судового засідання за допомогою звукозаписувального технічного засобу. Сторони, учасники кримінального провадження, а також інші особи, присутні в залі судового засідання, мають право без дозволу суду вести стенограму, робити нотатки, використовувати портативні аудіо-записуючі пристрої. Такі види фіксації, як кіно-, фотозйомка, відео-запис, транслявання судового засідання по радіо і телебаченню, а також проведення в залі судового засідання звукозапису із застосуванням стаціонарної апаратури здійснюються на підставі ухвали суду, який зобов'язаний при прийнятті такого рішення з'ясувати думку сторін.

Згідно з ч. 7 ст. 27 КПК судові рішення, ухвалені у відкритому судовому засіданні, проголошуються прилюдно. Якщо судовий розгляд відбувався у закритому судовому засіданні, судові рішення проголошуються публічно з пропуском лише тієї інформації, яка стала під-

ставою для проведення закритого судового засідання та яка на момент проголошення судового рішення підлягає подальшому захисту від розголошення.

==== 33. Розумні строки як засада кримінального провадження

Засада *розумності строків* (ст. 28 КПК) впливає із завдання швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду, закріпленого в ст. 2 КПК, і відповідає вимогам низки міжнародно-правових документів (ст. 6 КЗПЛ, п. «с» ч. 2 ст. 14 МПГПП тощо).

Ураховуючи прецедентну практику ЄСПЛ та положення частин 1, 4 ст. 28 КПК, можна визначити, що під *розумним строком* доцільно розуміти найкоротший строк розгляду і вирішення кримінального провадження, проведення процесуальної дії або винесення процесуального рішення, який достатній для надання своєчасного (без невинуватих зволікань) судового захисту порушених прав, свобод та інтересів, досягнення мети процесуальної дії та взагалі завдань кримінального провадження. Принаймні розумні строки не можуть перевищувати передбачені КПК строки виконання окремих процесуальних дій або прийняття окремих процесуальних рішень.

Критерії для визначення розумності строків кримінального провадження закріплені у ч. 3 ст. 28 КПК та роз'яснено у постанові Пленуму ВССУ від 17.10.2014 № 11 «Про деякі питання дотримання розумних строків розгляду судами цивільних, кримінальних справ та справ про адміністративні правопорушення»:

1) *складність кримінального провадження*, яка визначається з урахуванням кількості підозрюваних, обвинувачуваних та кримінальних правопорушень, щодо яких воно здійснюється, характеру фактичних даних, що підлягають встановленню, кількості учасників процесу (потерпілих, свідків), обсягу та специфіки процесуальних дій, необхідних для здійснення досудового розслідування;

2) *поведінка учасників кримінального провадження*. Зловживання своїми правами учасниками кримінального провадження, їх протиправ-